

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

METODIKA HODNOCENÍ DOPADŮ REGULACE NA KONKURENCESCHOPNOST

Červen 2015

Obsah:

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY HODNOCENÍ DOPADŮ REGULACE NA KONKURENCESCHOPNOST	3
1.1. DEFINICE KONKURENCESCHOPNOSTI.....	3
1.1.1. <i>Cenová konkurenceschopnost</i>	4
1.1.2. <i>Necenová konkurenceschopnost</i>	5
2. ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ HODNOCENÍ DOPADŮ REGULACE NA KONKURENCESCHOPNOST A ZAČLENĚNÍ DO RIA JAKO CELKU	7
2.1. IDENTIFIKACE PROBLÉMU A DEFINICE CÍLE Z POHLEDU KONKURENCESCHOPNOSTI (VIZ BODY OBECNÝCH ZÁSAD RIA).....	8
2.2. IDENTIFIKACE VARIANT ŘEŠENÍ	9
2.3. IDENTIFIKACE DOPADŮ JEDNOTLIVÝCH VARIANT.....	10
2.3.1. <i>Předběžné hodnocení</i>	11
2.3.2. <i>Kvalitativní vyhodnocování</i>	12
2.3.3. <i>Kvantitativní vyhodnocování</i>	15
2.4. SBĚR INFORMACÍ A KONZULTACE SE ZÁSTUPCI PODNIKATELSKÝCH SUBJEKTŮ A EKONOMICKÉ SFÉRY ..	17
ZDROJE	19
PŘÍLOHA - SLOVNÍČEK POJMŮ	21
<i>Reálný efektivní měnový kurz (REER)</i>	21
<i>Jednotkové náklady</i>	23
<i>Ukazatele komparativní výhody</i>	25
<i>Faktory konkurenceschopnosti (indikátory na základě Světového ekonomického fóra)</i>	26
<i>Přímá podpora exportu</i>	29

1. Úvod do problematiky hodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost

Je-li možné předpokládat ovlivnění konkurenceschopnosti změnou právních předpisů nebo tvorbou nových právních předpisů, představuje vyhodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost na národní úrovni, na úrovni příslušných odvětví či dotčených subjektů nedílnou a významnou součástí hodnocení RIA. Cílem této metodiky tak je **popsat postupy** při hodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost. Tato analýza by měla být dílčím krokem v rámci celého procesu RIA.

Základními dokumenty, které metodika respektuje, jsou „**Obecné zásady pro hodnocení dopadů regulace (RIA)**“ vlády ČR z února 2014 (dále jen "Obecné zásady (2014)") a „**Pokyny pro hodnocení dopadů**“ vydané Evropskou komisí (EK), včetně nového rozhodnutí EP o revizích těchto Pokynů provedených EK (2014/2967(RSP)).

Dále metodika navazuje na „**Operativní pokyny pro posuzování dopadů na konkurenceschopnost odvětví v rámci systému posuzování dopadů Komise**“ (*Operational Guidance for Assessing Impacts on Sectoral Competitiveness within the Commission Impact Assessment System*)(dále jen "Operativní pokyny (2012)"), které byly vydány v roce 2012. Komise v nich doporučuje vyhodnocovat dopady na konkurenceschopnost dle postupu zahrnujícího 12 kroků, jež obsahově člení do třech fází:

1. Počáteční fáze vyhodnocování zaměřující se zejména na definici cílů, identifikaci rozsahu problému a určení vhodných nástrojů pro vyhodnocení dopadů regulace.
2. Kvalitativní vyhodnocování s cílem identifikovat nejvýznamnější dopady případné regulace na konkurenceschopnost dotčených subjektů.
3. Kvantifikace dopadů s odkazem na databáze, kde lze nalézt data pro vyčíslování dopadů na konkurenceschopnost.

V neposlední řadě vychází metodika ze strategických dokumentů, vztahujících se ke konkurenceschopnosti na národní úrovni, viz například „**Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti**“ (Ministerstvo průmyslu a obchodu 2011, dále "MPO (2011)"), „**Rámec strategie konkurenceschopnosti**“, (Národní ekonomická rada vlády 2011, dále "NERV (2011)" nebo „**Systém hodnocení konkurenceschopnosti exportů zboží a služeb**“ (dále jen "EEIP, (2013)").

1.1. Definice konkurenceschopnosti

Klíčovým pojmem v této metodice bude termín konkurenceschopnost. Následující kapitoly jsou proto věnovány vysvětlení obsahu tohoto pojmu a uvedení faktorů, které mohou mít na tuto proměnnou vliv tak, aby zpracovatel hodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost byl schopen identifikovat, zda navrhovaný předpis konkurenceschopnost ovlivní či ne.

Zjednodušeně řečeno můžeme mluvit o konkurenceschopnosti na třech úrovních – mikroúrovni (tj. na úrovni firem), mezoúrovni (tj. na úrovni odvětví, příp. regionů) a makroúrovni (tj. na úrovni států, příp. větších ekonomických celků typu EU). U mikroúrovně, příp. mezoúrovně, pak ještě můžeme rozlišit konkurenceschopnost v rámci domácího trhu a konkurenceschopnost vzhledem k zahraničním subjektům na stejné úrovni. Při úvahách o konkurenceschopnosti na jakékoli úrovni je však třeba mít stále na mysli, že jejím hlavním zdrojem jsou jednotlivé podniky, neboť co se týče např. soutěže na mezinárodních trzích, nejsou to státy, ale jednotlivé firmy, které soutěží. Na druhou stranu si je ale třeba uvědomit, že firmy nefungují ve vakuu. Jsou omezovány právním, sociálním, politickým a ekonomickým rámcem dané ekonomiky, který velmi citelně ovlivňuje jejich konkurenceschopnost.

Tato metodika se bude zabývat především hodnocením dopadů regulace na konkurenceschopnost mezinárodní, neboť pro hodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost jednotlivých podniků v rámci domácího trhu lze využít prvků z Obecných zásad, příp. Metodiky měření a přeměrování administrativní zátěže podnikatelů či Metodiky hodnocení dopadů regulace na MSP. Nicméně i pro hodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost na mikroúrovni lze využít níže uvedených principů s tím, že veličiny vstupující do hodnocení je třeba volit dle hodnocené úrovně (např. pro mezinárodní konkurenceschopnost HDP, konkurenceschopnost odvětví ukazatel produkce tohoto odvětví, konkurenceschopnost na regionální úrovni HDP daného regionu, konkurenceschopnost na mikroúrovni ukazatel produkce podniku apod.).

Dle definice OECD a NERV (2011) je mezinárodní konkurenceschopnost vymezena schopností produkovat zboží a služby, které ob stojí v testu mezinárodní konkurence, a zároveň schopností udržovat nebo zvyšovat reálný HDP. Dle NERV (2011) můžeme konkurenceschopnost rozlišovat na cenovou a necenovou.

1.1.1. Cenová konkurenceschopnost

Cenová, respektive nákladová, konkurenceschopnost patří mezi základní ukazatele úspěšnosti země na mezinárodních trzích. Měří se pomocí tzv. reálného efektivního měnového kurzu (Real Effective Exchange Rate, REER), který zahrnuje nejen vývoj nominálního kurzu české koruny vůči zahraničním měnám, ale i vývoj cen a mezd v domácí ekonomice i u konkurentů. Vyjadřuje tedy konkurenceschopnost domácí produkce zboží a služeb vůči zahraničí. Ve skutečnosti klesající cenová konkurenceschopnost vůči zahraničním výrobcům znamená, že na zahraničních trzích upadá zájem o české zboží a služby a na domácím trhu roste poptávka po zboží a službách zahraničního původu (zdroj: MPO - Analýza mezinárodní konkurenceschopnosti ČR v roce 2013).

Pro metodiku hodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost jsou tedy z pohledu cenové konkurenceschopnosti zásadní především **náklady a efektivita využití výrobních faktorů**, protože zřídka kdy bude mít (v tržní ekonomice s plovoucím kurzem) posuzovaná regulace zásadní dopad na měnový kurz, který má pod dohledem centrální banka¹. Tj. například pokud rostou reálné mzdy, neznamená to automaticky, že se zhoršuje cenová konkurenceschopnost země, ovšem růst mezd musí mít oporu v růstu produktivity práce. Důležité je, aby růst nákladů práce nebyl rychlejší než růst produktivity práce (v reálném vyjádření).

Struktura a efektivita využití produkčních faktorů se v čase mění, proto je třeba dávat velký pozor na interpretaci změn v jednotlivých veličinách. Nicholas Kaldor v roce 1978 ukázal, že nejrychleji rostoucí země v poválečném období zároveň zvyšovaly své jednotkové náklady práce (ULC). Proto je třeba hledět i na ostatní jednotkové náklady, než jsou ULC, a sledovat, zda jsou změny v jednotkových nákladech dány strukturálními změnami v ekonomice (např. posunem ke kapitálově intenzivnějším odvětvím) či pouze změnami v nákladech a produktivitě.

Box 1: Ukázky opatření s potenciálním dopadem na konkurenceschopnost

Vyjednávání o mzdách v Německu

V Německu je standardem na podnikové i národní úrovni vyjednávat o výši mezd na základě produktivity práce tak, aby se nezvyšovaly jednotkové náklady práce (ULC). To jednak umožňuje německým podnikům udržet si konkurenceschopnost a zároveň tento systém motivuje zaměstnance ke zvyšování produktivity, protože v případě, že dosáhnou vyšší produktivity práce, mají při kolektivním vyjednávání obvykle nárok na nárůst mezd, což vyhovuje i odborům.

Snížení sazby pojistného na nemocenské pojištění a státní politiku zaměstnanosti v ČR

Na přelomu let 2011/2012 bylo uvažováno o zavedení tohoto opatření jako součásti prorůstového

¹ Výjimku tvoří opatření, která podřývají důvěru v měnu, zásadní regulace bankovního sektoru ovlivňující nabídku peněz apod.

balíčku opatření. Opatření samo o sobě má pozitivní dopad na cenovou konkurenceschopnost, protože snižuje náklady práce, aniž by ovlivnilo produktivitu práce. Výsledkem je tedy **pokles jednotkových pracovních nákladů i REER a zvýšení komparativní výhody českých podniků** (pro exaktní definici a způsob výpočtu viz Příloha).

Samozeřejmě otázkou zůstává, jak by byly chybějící **zdroje ve zdravotním systému nahrazeny**, aby nedošlo ke zhoršení zdravotní péče a zda by nedošlo ke snížení výdajů na politiku zaměstnanosti, tedy i rekvalifikační kurzy, které pozitivně ovlivňují produktivitu práce. Pokud by se posuzovaly dopady na konkurenceschopnost jako **mix opatření, mohl by být celkový dopad na konkurenceschopnost ČR opačný**.

Zvýšení sazby daně z příjmů fyzických osob v ČR

Na přelomu roku 2011/2012 bylo uvažováno o navýšení sazby daně z příjmů fyzických osob z 15 % na 16 %. Opatření by mělo **negativní dopad na konkurenceschopnost ČR**, protože by zvýšilo již tak vysoké zdanění práce, a tím i zvýšilo náklady na práci. V té době se však kromě ekonomické krize řešila i krize veřejných financí, proto kromě prorůstových opatření byla navrhována i fiskálně restriktivní opatření, která měla zajistit nižší deficit státního rozpočtu.

Při hodnocení dopadů je třeba zohlednit, v jaké fázi ekonomického cyklu se ekonomika nachází, kdy obecně platí, že hospodářská politika by měla být proticyklická. V případě ekonomické krize a krize veřejných financí však může být možnost využití pouze proticyklických opatření značně omezena. Opatření by měla být zároveň posuzována v kontextu mezinárodního srovnání (tj. v jaké pozici (na jaké příčce) se ČR aktuálně nachází v porovnání s ostatními státy pro vyvození potenciálních důsledků pro konkurenceschopnost ČR po změně regulace).

Zároveň je třeba případnou regulaci posuzovat z celkového pohledu a do hodnocení zahrnout i kvantifikaci dopadů nepřímých. Pokud varianta regulace snižující pracovní náklady vyvolá potřebu dodatečných kompenzačních opatření z pohledu státního rozpočtu, celkový finální dopad takové regulace může být negativní.

1.1.2. Necenová konkurenceschopnost

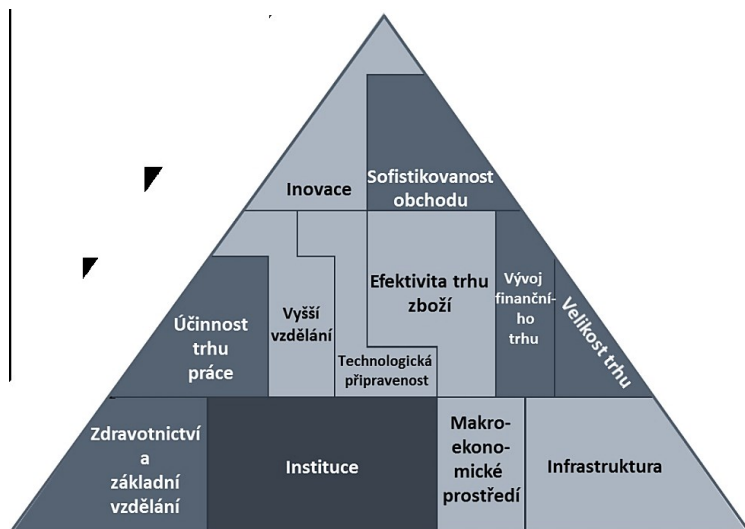
Pokud by byl mezinárodní obchod tvořen jen homogenními produkty, stačily by pro sledování konkurenceschopnosti jen běžné ukazatele cenové konkurenceschopnosti, jako je REER, ULC, produktivita práce, energetická náročnost atd.² Tyto ukazatele však nezohledňují veškeré faktory v globální dynamické ekonomice s významným zastoupením výzkumu a produktových inovací, kde se zdaleka nejedná jen o nákladové soupeření ve výrobě homogenních produktů. Naopak **zlepšení faktorů necenové konkurenceschopnosti** se zdá být nutnou podmínkou pro posun k vyšší přidané hodnotě v rámci hodnotového řetězce a k vyšší konkurenceschopnosti českého exportu.

Světové ekonomické fórum vydává každoročně zprávu o konkurenceschopnosti zemí (<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/rankings/>). Index globální konkurenceschopnosti se skládá z několika složek, z nichž NERV (2011) vytvořil pyramidu konkurenceschopnosti. Tato **pyramida obsahuje klíčové faktory ovlivňující konkurenceschopnost**. Ve spodní části najdeme **základní předpoklady** pro konkurenceschopnost. Ve střední části pyramidy pak najdeme **faktory efektivnosti**. V horní části nalezneme **inovace společně se sofistikovaností obchodu**, která zahrnuje i charakteristiky podnikání. Inovace a podnikání jsou klíčové pro necenovou konkurenceschopnost ČR a posouvání se výše v rámci hodnotových řetězců. Lze je podpořit přímo (např. podpora

² I cenové ukazatele obsahují prvky kvality, které jsou promítnuty v ceně výstupu, avšak tato kapitola se věnuje faktorům ovlivňujícím konkurenceschopnost z dlouhodobého charakteru. Pojem necenová konkurenceschopnost vychází již z NERV (2011) a skládá se především z jednotlivých složek konkurenceschopnosti z Indexu globální konkurenceschopnosti Světového ekonomického fóra.

financování inovací) či nepřímo skrze zlepšování ostatních faktorů necenové konkurenceschopnosti v rámci nižších pilířů pyramidy, na kterých inovace a podnikání stojí.

Obrázek 1: Pyramida konkurenceschopnosti – základní seznam faktorů konkurenceschopnosti

Zdroj: EEIP, a.s., data Index globální konkurenceschopnosti Světového ekonomického fóra, 2013

Pozn.: Čím tmavší barva políčka, tím horší výsledek pro ČR.

Z pohledu hodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost tato pyramida navádí na oblasti a témata, nad nimiž by se měl každý zpracovatel hodnocení zastavit a posoudit, zda je navrhovaná regulace nějakým způsobem neovlivní. Pokud bude odpověď pozitivní, pak lze očekávat i výsledný dopad na konkurenceschopnost ČR, příp. dotčeného odvětví (viz dále kapitola 2).

Box 2: Příklad – RIA k věcnému záměru zákona o liniových dopravních stavbách (2014)

Cílem věcného záměru zákona bylo navrhnout opatření, která zrychlí povolovací řízení pro strategické dopravní stavby (železnice a dálnice, rychlostní silnice a silnice 1. třídy). Zkrácení povolovacího řízení mělo být dosaženo především sloučením procesu EIA, územního a stavebního řízení a doplňujícími kompetenčními a procesními změnami. Zároveň mělo dojít k větší závaznosti plánů dopravních staveb prostřednictvím tzv. Plánu potřeb, který by byl schvalován Poslaneckou sněmovnou. Tím mělo být dosaženo větší stability v koncepci výstavby dopravních staveb s pozitivními důsledky i pro financování výstavby dopravní infrastruktury.

V tomto případě měla nová opatření zlepšit stav v oblasti základního pilíře konkurenceschopnosti – infrastruktury (viz Obrázek 4), tj. předpoklad dopadu zamýšlené regulace na konkurenceschopnost ČR zde existoval od samotného začátku zpracování RIA. Toto téma se tak objevuje již v kapitole Definicí problému:

*„Česká republika v minulosti významně těžila ze své výhodné polohy v centru Evropy, která umožňuje v rámci kontinentu efektivní logistiku a která byla významným faktorem, který k nám přilákal významné společnosti, jejichž výroba vyžaduje velmi přesnou just-in-time logistiku (na tomto systému fungují například montovny, opravárenská centra aj.). **Nedostatečný rozvoj dopravní infrastruktury** však tuto výhodu do značné míry eliminoval a stal se jednou z hlavních **příčin poklesu konkurenceschopnosti ČR**, což představuje významné riziko pro ekonomický rozvoj v budoucnu. ČR chybí některá klíčová propojení jednotlivých regionů i napojení na sousední státy (zejména severojižní směr), což má negativní dopady na pohyb zboží (zahraniční obchod i dodávky) - s důsledkem horší mezinárodní konkurenceschopnosti ČR - a v dlouhodobém horizontu na ekonomický růst...“;*

a kapitole Zhodnocení rizika:

„...V případě, že by stávající stav v oblasti výstavby dopravní infrastruktury byl ponechán bez řešení, došlo by k dalšímu zaostávání ČR ve výstavbě této infrastruktury a s tím souvisejícímu poklesu konkurenceschopnosti země.“

Výsledek hodnocení byl pak následovný – na základě namodelování jednotlivých scénářů možného průběhu povolovacího procesu bylo v optimálním případě odhadnuto urychlení přípravné fáze staveb v průměru na 4,4 roky, což představovalo odhadované socioekonomické přínosy (při zachování stejného rozsahu investic do železniční a silniční infrastruktury) 16,3 mld. Kč.

Bylo tedy konstatováno, že dřívější dokončení dopravních staveb bude mít jednoznačně pozitivní dopad na necenovou konkurenceschopnost ČR, neboť infrastruktura, včetně té dopravní, je základním kamenem pyramidy konkurenceschopnosti (viz výše).

Ve spojení s konkurenceschopností a růstem ekonomik je často skloňován termín udržitelnost. Důraz na tento aspekt ekonomického vývoje je zdůrazněn i v evropské strategii The Europe 2020, jejíž náplní v rámci třetí sekce „udržitelný růst“ je *udržitelnost životního prostředí*. Teoreticky může země krátkodobě profitovat za cenu vytěžení většiny přírodních zdrojů nebo za cenu likvidace životního prostředí. Taková strategie je však krátkodobá, v delším horizontu má špatné životní prostředí řadu negativních důsledků (např. negativní vliv na zdraví lidí, zvýšené náklady na zdravotnictví, neatraktivitu regionu a z ní vyplývající odliv vzdělanější pracovní síly, pokles cestovního ruchu atd.), které z regionu utvoří nekonkurenceschopný region. **Proto je nutné při hodnocení dopadů regulace aspekt udržitelnosti politik zohlednit a nechávat konkurenceschopnost pouze z krátkodobého nákladového pohledu.**

Box 3: Ilustrativní příklad - prodej emisních povolenek

Z pohledu **krátkodobé cenové konkurenceschopnosti** má nutnost nákupu emisních povolenek negativní dopad na cenu energií a na náklady výroby průmyslových podniků. Vzhledem k tomu, že energetická náročnost české ekonomiky je poměrně vysoká ve srovnání se zbytkem EU, je zdražení energie pro české podniky konkurenční nevýhodou. Na druhou stranu však prostřednictvím tohoto druhu opatření dochází k tzv. internalizaci externalit, tedy k zakomponování negativních externalit do ceny produktu. V principu by měla ekologická daň kompenzovat náklady negativních externalit v plné výši (ne vyšší než náklady, ne nižší). Dle ekonomické teorie by pak trh měl najít optimální kombinaci znečištění a produkce, která je zdrojem znečištění.

Při neexistenci internalizace externalit ani regulace dochází ke zhoršování životního prostředí. Stav životního prostředí je hodnotou, která není zobrazena v běžných ekonomických ukazatelích, jako je HDP, a proto na něj musí být brán speciální zřetel. **V delším horizontu** má špatné životní prostředí negativní dopad na konkurenceschopnost regionu i na ekonomické faktory (snížení atraktivity regionu pro kvalifikovanou pracovní sílu, zvýšená nemocnost apod.).

Co si zapamatovat: V RIA je proto třeba hodnotit opatření nejen v krátkodobém horizontu, ale i v tom dlouhodobém, a to především s ohledem na vliv opatření na udržitelnost růstu. Zároveň je třeba podívat se na opatření jako na celek, tedy v případě, že jsou např. výnosy z prodeje emisních povolenek účelově vázány, tak hodnotit nejen dopady zvýšených nákladů pro podniky, ale i to, jak se plánuje naložit s vybranými prostředky.

2. Způsob zpracování hodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost a začlenění do RIA jako celku

Jak již bylo zmíněno, hodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost je dílčím hodnocením v rámci celého procesu RIA. Způsob zpracování by tedy měl odpovídat Obecným zásadám (2014) a sledovat jejich strukturu s tím, že v rámci jednotlivých kapitol bude zjišťováno, zda je třeba téma konkurenceschopnosti zdůraznit. Konkrétní způsob zpracování samotných dopadů na konkurenceschopnost do RIA bude odpovídat rozsahu a struktuře dopadů na konkurenceschopnost a ostatních dopadů tak, aby byla RIA přehledná. Není třeba, aby měl způsob zpracování přesnou rigidní formu. Je-li dopad na konkurenceschopnost významný, což musí RIA prokázat, respektive pro toto tvrzení snést relevantní evidenci a argumenty, musí být brán v potaz odpovídající vahou tak, aby mohla být shrnuta všechna pro a proti a vyhodnocena nejhodnější varianta řešení dle Obecných zásad (2014).

2.1. Identifikace problému a definice cíle z pohledu konkurenceschopnosti (viz body Obecných zásad RIA)

Umístění kapitoly Definice problému v rámci struktury Závěrečné zprávy RIA:

	Shrnutí Závěrečné zprávy RIA (zpracované podle Přílohy č. 3)
1.	Důvod předložení a cíle
1.1	Název
1.2	Definice problému
1.3	Popis existujícího právního stavu v dané oblasti
1.4	Identifikace dotčených subjektů
1.5	Popis cílového stavu
1.6	Zhodnocení rizika
2.	Návrh variant řešení
3.	Vyhodnocení nákladů a přínosů
3.1	Identifikace nákladů a přínosů

Východím bodem při **definici problému** by mělo být **určení a co nejkonkrétnější popsání předmětné otázky, o kterou se jedná**. Je nezbytné ověřit a detailně propracovat vymezení problému a určit jeho klíčové prvky. Při tomto postupu by tak konkurenceschopnost sama o sobě neměla být nikdy identifikována jako primární příčina problematického stavu.

V kapitole 1 a Příloze této metodiky jsou přesně popsány a definovány jednotlivé aspekty konkurenceschopnosti. Zpracovatel by tak v případě identifikace neuspokojujících hodnot ukazatelů REER, ULC apod. měl, ať už na základě konzultací či dalších pomocných analýz identifikovat ty z **nejpodstatnějších faktorů, které za špatnými výsledky stojí**. Nelze akceptovat politická prohlášení o nízké míře konkurenceschopnosti postrádající podrobný popis příslušného problému. Obdobně by vyhodnocení problému nemělo být založeno výhradně na dojmech ve všeobecné rovině. Pokud zpracovatel dojde k závěru, že z určitých, v rámci procesu RIA nalezených, příčin klesá konkurenceschopnost ČR/řešeného odvětví/regionu, je vhodné popis současného problému podpořit graficky.

Co se týče cílů (krok 1.5 v rámci RIA - viz následující obrázek), měly by přímo souviset s příslušným problémem a s příčinami, z nichž problém pramení.

	Shrnutí Závěrečné zprávy RIA (zpracované podle Přílohy č. 3)
1.	Důvod předložení a cíle
1.1	Název
1.2	Definice problému
1.3	Popis existujícího právního stavu v dané oblasti
1.4	Identifikace dotčených subjektů
1.5	Popis cílového stavu
1.6	Zhodnocení rizika
2.	Návrh variant řešení
3.	Vyhodnocení nákladů a přínosů

Cílový stav může mít **přímý vztah ke konkurenceschopnosti nebo nepřímý prostřednictvím zvolených prostředků** (a jejich vedlejších dopadů), které budou zvoleny jako nejvhodnější pro dosažení cíle. Může být charakterizován kvalitativními nebo kvantitativními indikátory – opět lze využít indikátory uvedené v kapitole 1 (a v Příloze).

Závěry z analýzy problému a důsledky pro následné stanovení cílů by měly být promítnuty i do **analýzy rizik** (viz krok 1.6 Obecných zásad), např. v případě neřešení některých dlouhodobých problémů, které mohou mít vliv na oslabování konkurenceschopnosti ČR (příklad: problém – konkrétní nedostatky v oblasti plánování a přípravy strategických dopravních staveb vedoucí k podinvestovanosti a neuspokojivému stavu dopravní infrastruktury, nedostatečné čerpání prostředků z evropských fondů → cíl – zrychlení povolování strategických dopravních staveb a výstavby → riziko současného stavu – postupný pokles konkurenceschopnosti ČR).

Pokud je cílem zvýšení konkurenceschopnosti, je vhodné pro následný přezkum účinnosti regulace (kapitola 6 Závěrečné zprávy RIA dle Obecných zásad) navrhnout monitorovací ukazatele, aby bylo možné později vyhodnotit, zda výsledné řešení skutečně vede ke zvýšení jednotlivých složek konkurenceschopnosti.

2.2. Identifikace variant řešení

Umístění kapitoly Návrh variant řešení v rámci struktury Závěrečné zprávy RIA:

2.	Návrh variant řešení
3.	Vyhodnocení nákladů a přínosů
3.1	Identifikace nákladů a přínosů
3.2	Náklady
3.3	Přínosy
3.4	Vyhodnocení nákladů a přínosů variant
4.	Návrh řešení
4.1	Stanovení pořadí variant a výběr nejvhodnějšího řešení
5.	Implementace doporučené varianty a vynucování
6.	Přezkum účinnosti regulace
7.	Konzultace a zdroje dat

Varianty řešení obvykle **vyplývají z definice problému a cíle** navrhované úpravy. Principy pro způsob identifikace variant řešení se tak nikterak neliší od Obecných zásad (2014). Následující výčet zachycuje pro inspiraci příklady opatření, jichž je možné využít při hledání variant k řešení definovaného problému, vedoucího k nízké konkurenceschopnosti ČR. Tato opatření vztahují k jednotlivým faktorům konkurenceschopnosti tak, jak byly uvedeny v kapitole 1 v pyramidě konkurenceschopnosti, což opět ukazuje na fakt, že nelze řešit problém nízké konkurenceschopnosti jako takový, nýbrž je třeba řešit problémy spojené s jejími jednotlivými aspekty. Výčet je pouze ilustrativní a selektivní, neboť jeho účelem je ukázat, jak široká může být škála opatření ovlivňujících konkurenceschopnost, tj. obecně je třeba každou variantu z pohledu konkurenceschopnosti pečlivě zvážit.

Box 4: Příklady konkrétních opatření, navržených ve Strategii mezinárodní konkurenceschopnosti ČR 2012 - 2020, která mohou ovlivnit konkurenceschopnost

- Jednotná data účinnosti právních norem - opatření by mělo přinést větší přehlednost právní úpravy pro podnikatele;
- Ekoaudit - pravidelný screening podnikatelských předpisů a identifikace a zrušení předpisů, které podnikatele zatěžují a přitom nejsou pro ochranu životního prostředí nezbytné;
- Jedno inkasní místo - zřízení jednoho úřadu, který bude od podnikatelů vybírat veškeré poplatky pro stát (daně, sociální pojištění, zdravotní pojištění);
- Rozvoj informačního portálu pro podnikání a export BusinessInfo.cz;
- Rozvoj jednotného poradenského systému MPO;
- Služby pro strategické řízení a inovační management, transfer technologií, podpora patentování, průmyslově-právní audit, internacionalizace, trade/market intelligence - služby poskytované státními agenturami (CzechTrade, případně ÚPV);
- Seed fond;
- Realizace podpůrných finančních nástrojů pro oblast rozvíjejících se firem a investic do nich.

Specifickou pozornost je třeba věnovat ukazatelům tržního podílu a projevené komparativní výhody. Tyto ukazatele jsou důsledkem, nikoliv příčinou konkurenceschopnosti, a lze je ovlivňovat i netržními způsoby, např. zákazem dovozu. Takové opatření bude mít sice pozitivní dopad na vnitřní tržní podíl i na projevenou komparativní výhodu, rozhodně však nebude znamenat vyšší konkurenceschopnost (v delším horizontu spíše naopak). Je proto třeba rozlišovat mezi konkurencí a konkurenceschopností.

Také je třeba dát pozor na interpretaci růstu tržního podílu a zlepšení komparativní výhody sektoru ve vztahu ke konkurenceschopnosti celé ČR. Pokud se například subwencemi podpoří zaměstnanost a objem výroby v low-tech průmyslu, tak se tím může udržet tržní podíl a projevená komparativní výhoda odvětví. Z makroekonomického pohledu ale bude dopad diskutabilní, protože se sice např. krátkodobě udrží zaměstnanost, ale v delším horizontu takové opatření brání restrukturalizaci české ekonomiky, kde je zapotřebí přesouvat více kapitálových a lidských kapacit směrem k výrobě s vyšší přidanou hodnotou. Dopady opatření je proto třeba porovnávat s dostupnými alternativami a zohlednit rozdíl mezi dopady na konkurenceschopnost odvětví a celé ekonomiky.

2.3. Identifikace dopadů jednotlivých variant

Nyní přejdeme k otázce, zda a jak je třeba přistupovat k **hodnocení dopadů** identifikovaných variant na konkurenceschopnost.

3.	Vyhodnocení nákladů a přínosů
3.1	Identifikace nákladů a přínosů
3.2	Náklady
3.3	Přínosy
3.4	Vyhodnocení nákladů a přínosů variant
4.	Návrh řešení
4.1	Stanovení pořadí variant a výběr nejvhodnějšího řešení
5.	Implementace doporučené varianty a vynucování
6.	Přezkum účinnosti regulace
7.	Konzultace a zdroje dat
8.	Kontakt na zpracovatele RIA

2.3.1. Předběžné hodnocení

Na začátku hodnocení by měly být zodpovězeny dvě otázky:

- **JE POTŘEBNÁ SPECIFICKÁ ANALÝZA DOPADŮ NA KONKURENCESCHOPNOST SEKTORU?**
- **DO JAKÉ HLOUBKY BY MĚL BÝT PROBLÉM ANALYZOVÁN?**

Napomoci k nalezení správné odpovědi na první výše uvedenou otázku by měla následující tabulka, která vychází z Operativních pokynů (2012). Je pouze rozšířena o další důležité faktory vycházející z kapitoly 1, a to efektivitu využití výrobních faktorů u cenové konkurenceschopnosti a dopad na ostatní faktory necenové konkurenceschopnosti, než jsou inovace.

Tabulka 1: Navržený kontrolní seznam pro předběžné vyhodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost – navrhované opatření může mít dopad na:

Nákladová a cenová konkurenceschopnost	Dopad očekáván	Dopad neočekáván
Náklady na vstupy		
Efektivita využití vstupů		
Náklady na kapitál		
Efektivita využití kapitálu		
Náklady na práci		
Produktivita práce		
Další náklady na plnění		
Náklady na produkci, distribuci a post-prodejní služby		
Cena výstupu		
Inovační kapacita		
Kapacita k produkci VaV a jeho přivedení na trh		
Kapacita k produkčním inovacím		
Kapacita k procesním inovacím		
Přístup k rizikovému kapitálu		
Necenová konkurenceschopnost		
Podmínky pro podnikání		
Trh práce		
Vyšší vzdělání		
Technologická připravenost		
Efektivita trhu zboží		
Finanční trh		
Velikost trhu		
Zdravotnictví a základní vzdělání		
Instituce		
Makroekonomické prostředí		
Infrastruktura		

Cílem tohoto kroku je identifikovat, zda a které dopady regulace na konkurenceschopnost mohou být signifikantní. Je nutné zohlednit vliv případné regulace na náklady dotčených subjektů, a to jak na výši cen vstupů a jejich dostupnost (včetně energií), tak i na ceny produkčních faktorů (práce a kapitálu). Dále je potřebné sledovat např. případné dopady na inovační kapacitu dotčeného sektoru, mezinárodní konkurenceschopnost (v porovnání s členskými i nečlenskými zeměmi EU) atp.

Zde zdůrazňujeme, že se jedná o posouzení předběžné. Bez kvantifikace nebo kvalitativního posouzení dopadů nelze činit jednoznačné závěry. Proces může také sloužit k upřesnění skupin, které budou regulací znevýhodněny/zvýhodněny oproti ostatním.

Nejdůležitějšími ukazateli toho, **do jaké hloubky by měl být problém analyzován**, jsou rozsah předpokládaných dopadů a politická významnost problematiky. Pokud by měl návrh pouze omezený dopad na konkurenceschopnost, může být analýza redukována pouze na kvalitativní posouzení dopadů. V opačném případě by bylo vhodné provést kvantifikaci těchto dopadů a do hodnocení zahrnout i nepřímé efekty dané regulace, pokud existují.

2.3.2. Kvalitativní vyhodnocování

Po identifikaci potenciálních dopadů na konkurenceschopnost je vhodné dopady vyhodnotit kvalitativně. Finální analýza by měla mimo jiné obsahovat odhadovaný rozsah těchto dopadů (výši, persistenci, dobu (časování) vzniku a determinaci toho, zda se jedná o dopady přímé či nepřímé) a pravděpodobnost jejich vzniku (odpověď na otázku, jak je vznik dopadu pravděpodobný a nutné předpoklady pro jeho vznik).

V ideálním případě by měl konečný vstup do zprávy RIA z kvalitativního hodnocení obsahovat krátkou analýzu z těchto prvků:

1. **POSTIŽENÉ ODVĚTVÍ**
2. **ZJIŠTĚNÉ DOPADY NA TYTO ODVĚTVÍ**
3. **KVALITATIVNÍ ODHAD POVAHY A ROZSAHU DOPADŮ:**
 - a. **JAK VELKÝ JE OČEKÁVANÝ DOPAD?**
 - b. **JEDNÁ SE O PŘÍMÝ NEBO NEPŘÍMÝ DŮSLEDEK INTERVENCE?**
 - c. **KDY JE DOPAD OČEKÁVÁN?**
 - d. **JE DOPAD PŘECHODNÝ NEBO TRVALÝ?**
4. **PRAVDĚPODOBNOST, ŽE DOPAD VZNIKNE**
 - a. **JAK PRAVDĚPODOBNÝ JE VZNIK DOPADU?**
 - b. **ZÁLEŽÍ NA KRITICKÝCH PŘEDPOKLADĚCH?**

Provedení analýzy by mělo ulehčit položení si těchto otázek:

Které sektory budou dotčeny?

V rámci tohoto kroku je potřeba pracovat s přímými i nepřímými dopady jak uvnitř, tak vně dodavatelského řetězce, tedy vzít v úvahu sektory, kterým je určen výstup, sektory, od nichž pochází vstupy nutné pro produkci tohoto výstupu, a sektory nabízející substituty a komplementy k výstupům. Pokud má regulace vliv na většinu sektorů (může například dojít ke všeobecnému nárůstu nákladů na práci, energie nebo financování), je potřeba podrobně analyzovat distribuci dopadů napříč sektory a zjistit, zda je efekt regulace proporcionální a nemění postavení jednotlivých subjektů na trhu.

Po vyhodnocení dopadů na jednotlivé sektory by mělo následovat i shrnutí dopadů na celkovou konkurenceschopnost ČR, a to cenovou i necenovou.

Vůči komu se mění konkurenceschopnost a jaký to má pro ČR význam?

Regulace může být tvořena buď ze samostatné iniciativy ČR, nebo jako reakce na směrnici EU. V případě, že se jedná o celoevropské opatření, má regulace dopad na konkurenceschopnost celé EU. Každá země uvnitř EU má jinou strukturu ekonomiky, a tudíž i když se jedná o iniciativu na úrovni EU, její význam pro konkurenceschopnost jednotlivých zemí může být různý. Například jedná-li se o opatření, které má dopad na konkrétní odvětví v EU, ale podmínky pro všechny subjekty v rámci EU jsou stejné, konkurenceschopnost firem působících v tomto odvětví se v rámci EU příliš nezmění. Pokud se však jedná o odvětví, které vytváří relativně velkou část přidané hodnoty v ČR, bude dopad na konkurenceschopnost českých podniků a tudíž celé ČR větší než u zemí, které na daném odvětví tolik ekonomicky závislé nejsou.

Dále je důležitá konkurenceschopnost vůči ostatním zemím, než jsou členské země EU. To platí i přesto, že EU je nejvýznamnějším obchodním partnerem ČR. Konkurence ze států mimo EU dováží také na evropský trh, a proto mohou být výhodnější podmínky pro podnikání v zemích mimo EU pro české vývozce problémem, přestože z pohledu hrubých statistik mezinárodního obchodu jsou tyto země pro ČR nedůležité. Zároveň platí, že velká část exportu do zemí EU je tažena poptávkou ze zemí mimo EU, kde ČR tvoří pouze článek výrobního řetězce. Opět tedy platí, že některé trhy (např. Rusko či Čína) mají pro český vývoz větší význam, než ukazují hrubé statistiky mezinárodního obchodu.

V neposlední řadě je třeba rozlišit, zda se jedná o regulaci, která má dopad pouze na domácí výrobce nebo při dovozu na evropský trh i na výrobce ze zemí mimo EU. Například zpřísnění norem pro uvedení na trh uvnitř EU nepoškodí konkurenceschopnost evropských výrobců na domácím trhu, ale bude mít pravděpodobně dopad na konkurenceschopnost na trzích mimo EU.

Důležitost odvětví pro ekonomiku ČR lze určit např. podle hrubé přidané hodnoty nebo zaměstnanosti v odvětví. Je však třeba brát v potaz i **dopady nepřímé** přes změnu poptávky po vstupech a výstupech, kterou lze odhadnout pomocí transakčních multiplikátorů. Transakční multiplikátory lze vypočítat ze **symetrických input-output tabulek** (Český statistický úřad³, Evropská centrální banka). K výpočtu transakčního multiplikátoru lze využít tzv. Leontiefovy inverzní matice, což je pro počet s maticemi obdoba vzorce pro výpočet součtu nekonečné řady. Pokud však chceme zjistit multiplikátor hrubé přidané hodnoty, je ještě třeba Leontiefovu inverzní matici vynásobit vektorem poměrů přidaných hodnot všech produktů na jejich produkci. Tímto způsobem lze kromě transakčních multiplikátorů i odhadnout křížové dopady na produkci jednotlivých odvětví a rozdělit očekávané **dopady na přímé a nepřímé**.

Jaký je dopad na malé a střední podniky (MSP)?

Speciální ohled je třeba brát na MSP, které jsou motorem inovací, ale zároveň jsou mnohdy náchylnější na změny regulace. Velké firmy mohou oproti MSP využít úspor z rozsahu, rozpustit lépe své administrativní náklady spojené s přizpůsobením se nové regulaci, dosáhnout lepší pozice při zajišťování financování apod. Proto je především potřeba odhadnout tržní podíl MSP v daném sektoru, porovnat jejich relativní náklady s většími společnostmi, posoudit jejich inovativní a tržní konkurenceschopnost v daném sektoru/na daném trhu a začlenit zástupce MSP do procesu konzultací.

Konkurenceschopnost českých MSP je závislá především na výchozích podmínkách pro podnikání. Mezi největší překážky pro jejich rozvoj patří administrativní zátěž a regulační požadavky indukující neúměrné náklady pro malé hráče na trhu. Jelikož české MSP obvykle nevyvážejí na vzdálené trhy, je pro jejich konkurenceschopnost rozhodující, jaké mají výchozí podmínky ve srovnání se svými globálními konkurenty na blízkých trzích (Německo, Slovensko,

³ http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkaout.dod_uziti?mylang=CZ

Rakousko, Polsko), zároveň však také na trzích, kde dochází nějakým způsobem k subvencování a zvýhodňování domácích firem. Pak v privátním byznysu nelze konkurovat⁴.

Detailněji se dopady regulace na MSP zabývá Metodika hodnocení dopadů regulace na MSP.

Jaké jsou dopady na cenovou konkurenceschopnost?

Návrh regulace může mít pozitivní nebo negativní a přímé a nepřímé dopady na obchodní činnost a tím i na návratnost investic a investičních toků. Negativní dopady mohou mít formu přímých nákladů na přizpůsobení se nové regulaci či nákladů nepřímých v podobě změny chování zákazníků, dodavatelů, zaměstnanců nebo investorů. EK definuje několik otázek, které by při kvantifikaci těchto dopadů měly pomoci:

- **ZVYŠUJE ČI SNIŽUJE NAVRHOVANÁ ÚPRAVA DODATEČNÉ NÁKLADY FIREM Z DOTČENÝCH SEKTORŮ?**
- **OVLIVŇUJE NOVÝ LEGISLATIVNÍ NÁVRH VÝŠI CEN VSTUPŮ A VÝŠI NÁKLADŮ MEZISPOTŘEBY?**
- **OVLIVŇUJE NOVÝ LEGISLATIVNÍ NÁVRH VÝŠI NÁKLADŮ NA KAPITÁL?**
- **OVLIVŇUJE NOVÝ LEGISLATIVNÍ NÁVRH VÝŠI NÁKLADŮ NA PRÁCI?**
- **OVLIVŇUJE NOVÝ LEGISLATIVNÍ NÁVRH VÝŠI NÁKLADŮ NA ENERGIE?**
- **MÁ NOVÝ LEGISLATIVNÍ NÁVRH VLIV NA SPOTŘEBITELSKÝ VÝBĚR A CENY PRODUKTŮ?**
- **JAKÝ JE PRAVDĚPODOBNÝ DOPAD HODNOCENÉ VARIANTY NA KONKURENČNÍ POZICI FIREM SÍDLÍCÍCH V ČLENSKÝCH STÁTECH EU VZHLEDEM K FIRMÁM SE SÍDLEM V JINÝCH STÁTECH?**
- **JAKÝ JE PRAVDĚPODOBNÝ DOPAD HODNOCENÉ VARIANTY NA OBCHOD A NA PŘÍPADNÉ BARIÉRY OBCHODU?**
- **ZASAHUJE HODNOCENÁ VARIANTA DO OBLASTI JIŽ UPRAVENÉ MEZINÁRODNÍMI STANDARDY, SPOLEČNÝM REGULAČNÍM RÁMCEM NEBO JE PŘEDMĚTEM MEZINÁRODNÍHO DIALOGU?**
- **JE PRAVDĚPODOBNÉ, ŽE NOVÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA ZMĚNÍ PŘESHRANIČNÍ INVESTIČNÍ TOKY S DŮSLEDKEM RELOKACE EKONOMICKÉ AKTIVITY SMĚREM DOVNITŘ NEBO VEN Z EU?**

Jaké jsou dopady na inovační kapacitu podniků? Jaké jsou další dopady na necenovou konkurenceschopnost?

V tomto bodě je důležité vyhodnotit dopady regulace na výzkumný a vývojový potenciál společností a kapacitu sektoru přinášet na trh nové produkty či vylepšit ty stávající. Dále je nutné brát v potaz změnu dostupnosti rizikového kapitálu a dopady na inovační potenciál výrobního procesu a služeb souvisejících s výrobou produktu včetně marketingu, distribuce a post-prodejních služeb.

⁴ Dle Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR se často jedná např. o Španělsko, Turecko a Polsko.

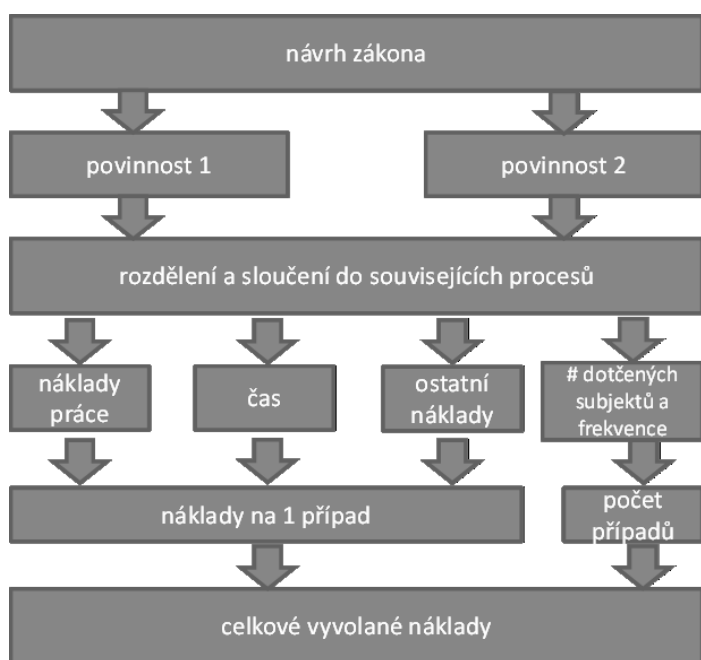
2.3.3. Kvantitativní vyhodnocování

Tato část hodnocení by měla opisovat kroky uvedené v předchozí části s tím, že by mělo dojít ke **konkrétnímu vyčíslení jednotlivých identifikovaných dopadů** – tj. mělo by dojít ke shromáždění dat, dostupných studií, existujících analýz a ex-post hodnocení, aktualizaci již existujících modelů; kalkulaci přímých dopadů; kalkulaci nepřímých dopadů; kvantifikaci dodatečných nákladů na přizpůsobení a dalších provozních nákladů spojených se zavedením regulace; kvantifikaci dopadu na inovační kapacitu atd.

Kvantifikace dopadů na konkurenceschopnost může vyžadovat sestavení a analýzu deskriptivních statistik, input-output analýzu s využitím národních nebo odvětvových účtů. U legislativních návrhů, které mají vliv na různé soubory odvětví, mohou být zapotřebí aplikované modely všeobecné rovnováhy nebo jiná ekonometrická cvičení.

Specifickým druhem nákladů, který je třeba vyhodnotit ve vztahu k nákladové konkurenceschopnosti, jsou tzv. **compliance costs - náklady na přizpůsobení se regulaci (vyvolané náklady)**. Tyto náklady jsou vyvolané v souvislosti s plněním legislativních nebo regulatorních požadavků. Základním krokem při kvantifikaci očekávaných přínosů versus administrativní zátěže vyplývající z nové, změněné nebo zrušené povinnosti je popis konkrétních důsledků uvažované změny. Postup pro kvantifikaci nákladů na přizpůsobení se regulaci ilustruje následující obrázek.

Obrázek 2: Identifikace a způsob kvantifikace nákladů na přizpůsobení se regulaci

Při přípravě právních předpisů by měl každý navrhovatel zkoumat očekávanou změnu v nákladech na přizpůsobení se regulaci od samého začátku tak, aby mohla být vybrána nejméně zatěžující varianta. Často však nemá k dispozici potřebná data k jejich vyčíslení. Následující tabulka ilustruje příklad podkladu pro získání takových údajů a výpočtu nákladů na přizpůsobení se regulaci, a to jak pro soukromé subjekty, tak pro státní správu.

Tabulka 2: Ilustrativní příklad výpočtu nákladů na přizpůsobení se regulaci zavedením nové administrativní povinnosti spojené s nutností vést správní řízení

Proces	Náklady FO/PO				Náklady úřadu			
	Čas (hod)	Peníze (Kč)	Další náklady	Celkem	Čas (hod)	Peníze (Kč)	Další náklady	Celkem
Podnět	25	200	11 030	16 030	2	220	220	660
Reakce na podnět	0	200	0	0	3	220	30	690
Oznámení o zahájení řízení	0	200	0	0	2	220	150	590
Žádost o shromáždění podnětů	20	200	30	4 030	1	220		220
Posouzení podkladů a podnětů	0	200	0	0	15	220	3 000	6 300
Pozvání na místní šetření	0	200	0	0	1	220	150	370
Místní šetření	3	200	300	900	5	220	2 900	4 000
Posouzení podkladů	0	200	0	0	20	220	220	4 620
Výzva k vyjádření se k podkladům	2	200	30	430	2	220	150	590
Vydání rozhodnutí	0	200	0	0	15	220	1 100	4 400
Doručení rozhodnutí účastníkům	1	200	0	200	1	220	150	370
Celkem	51		11 390	21 590	67	2 420	8 070	22 810

Náklady na přizpůsobení se regulaci jsou důležité především pro konkurenceschopnost MSP. Tyto náklady mohou být ve velkém nepoměru k výkonům těchto podniků a mohou tudíž představovat nepřiměřenou zátěž. V případě, že návrh řešení vyvolá nezanedbatelné náklady, je třeba vyhodnotit, zda jsou pro MSP únosné. Měly by být také porovnány podmínky pro podnikání v postiženém sektoru s podmínkami v zahraničí, především v zemích, odkud pocházejí hlavní konkurenti českých MSP v daném odvětví.

Opatření může mít **dopad na konkurenceschopnost cíleně či jako vedlejší efekt**. K určení toho, zda a do jaké hloubky dopady na konkurenceschopnost zkoumat, slouží tabulka 1 (příp. přehled aspektů ovlivňujících konkurenceschopnost uvedený v příloze). **Ne vždy je však předem jasné, jaký bude výsledný dopad na konkrétní indikátor. Nezřídka bude mít opatření na některé faktory konkurenceschopnosti pozitivní dopad, zároveň však negativní dopady na jiné.** Pro příklad uveďme následující. Zvýší-li se zdanění práce a vybrané prostředky budou použity na cílené školení zaměstnanců nebo na investice do dopravní infrastruktury, zvýší se sice náklady práce, ale pokud bude školení zaměstnanců efektivní, tak zároveň vzroste produktivita práce nebo v případě investic do dopravní infrastruktury selepší stav tohoto základního kamene necenové konkurenceschopnosti, který má mimo jiné i nepřímý dopad na flexibilitu trhu práce. Výsledný efekt pak bude často obtížně kvantifikovatelný a v případě opačných dopadů na faktory cenové a necenové konkurenceschopnosti obtížně měřitelný (pozitivní dopady budou např. v jiných jednotkách než negativní dopady a jejich dopad bude vrcholit v jiném časovém údobí od přijetí regulace).

Důležité je tedy kvantifikovat alespoň ty nejdůležitější dopady, jsou-li k tomu dostupná data. Rozhodnutí, zda převažují pozitivní či negativní dopady na konkurenceschopnost, bude záviset na váze jednotlivých faktorů konkurenceschopnosti. Pokud tyto váhy, které se pro různá odvětví a v různém čase mění, nelze odhadnout, nezbývá než kvantifikovat alespoň parciálně dopady na konkrétní faktory konkurenceschopnosti a kvalitativně analyzovat, jaké dopady jsou pro celkovou konkurenceschopnost důležitější.

Box 5: Příklad – Hodnocení dopadů regulace (RIA) k zákonu o změně fungování systému financování dopravní infrastruktury (2012)

Tato RIA sloužila jako analýza navrhovaných opatření Ministerstva dopravy ke zefektivnění financování dopravní infrastruktury. Dokument se zabýval třemi hlavními okruhy, které měly řešit problematiku dopravní infrastruktury. Jednalo se o:

- Transformaci ŘSD na státní podnik a zároveň o přenos výnosu z mýta a dálničních kuponů ze Státního fondu dopravní infrastruktury (dále jen SFDI) na Ředitelství silnic a dálnic (dále jen ŘSD).
- Změnu podílu příjmu SFDI ze spotřební daně z minerálních olejů, a to z 9,1 % celostátního hrubého výnosu spotřební daně z minerálních olejů na úroveň odpovídající příjmům z daně a z příjmů ze státních dotací. Státní dotace SFDI by tímto byly zrušeny a nahrazeny vyšším výnosem ze spotřební daně z minerálních olejů.
- Časové zpoplatnění silnic 1. tříd na období 2014 - 2016 pro nákladní vozidla nad 12 tun váhy.

Dopravní infrastruktura je základním předpokladem pro posílení konkurenceschopnosti státu a zároveň nástrojem, který pomáhá vyrovnávání meziregionálních disparit. Efektivní přeprava zboží po ČR a Evropě je základním předpokladem pro konkurenceschopnost českých podniků. Opatření, které vede ke zkvalitnění dopravní infrastruktury, je tak zároveň opatřením k posílení konkurenceschopnosti ČR.

První dvě navrhovaná opatření (transformace ŘSD, přenos výnosu z mýta na ŘSD a změna podílu příjmů SFDI ze spotřební daně z minerálních olejů) byla systémovou změnou, která měla za cíl stabilizovat financování oprav a údržby a zajistit dostatečné prostředky pro rozvoj silniční infrastruktury. **Tato opatření byla vyhodnocena jako opatření s pozitivním dopadem na konkurenceschopnost.**

Náročnější bylo hodnocení dopadů na konkurenceschopnost u třetího opatření, tedy časového zpoplatnění silnic 1. tříd na období 2014 - 2016 pro nákladní vozidla nad 12 tun váhy.

Zpoplatnění silnic 1. tříd pro nákladní dopravu zatěžuje firmy z dopravního sektoru, ale skrze **zvýšené náklady na dopravu** má **negativní vliv i na konkurenceschopnost** ostatních podniků, které využívají silniční infrastrukturu pro distribuci svých výrobků. Zvýšení nákladů se obvykle promítne ve vyšší ceně, a proto se zvýší náklady na vstupy firmám využívajícím subdodavatele, na něž tak má opatření negativní vliv. Speciálně ohroženou skupinou, zvláště v období krize, jsou malé a střední podniky.

Na druhou stranu zpoplatnění silnic 1. tříd předpokládalo částečný **přesun nákladní dopravy na dálnice a rychlostní silnice** (které jsou k tomu lépe uzpůsobeny) a **vyšší výběr prostředků, které budou následně investovány zpět do dopravní infrastruktury**. Opatření má tedy i **pozitivní dopad na konkurenceschopnost** ČR ve formě zkvalitnění dopravní infrastruktury.

Celkový efekt by záležel na aktuální situaci, ve které by se ekonomika nacházela (ekonomická krize, konjunktura) a na konkrétním nastavení parametrů.

2.4. Sběr informací a konzultace se zástupci podnikatelských subjektů a ekonomické sféry

Tato závěrečná kapitola již jen shrnuje zdroje dat, z nichž je možné čerpat informace a údaje pro výpočty uvedené v předchozích pasážích.

Jelikož se jedná pouze o dílčí analýzu dopadů na konkurenceschopnost, která je součástí celé RIA, řídí se postup volby subjektů, se kterými je třeba konzultovat, pokyny v Obecných zásadách (2014).

V případě, že má navrhovaná úprava dopad na konkrétní sektor, měly by být možné dopady konzultovány **s vybranými subjekty z tohoto sektoru, popřípadě se sdružujícími asociacemi a profesními organizacemi.**

Cenné konzultace a zdroje dat ohledně konkurenceschopnosti mohou kromě dotčených subjektů poskytnout **Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo zahraničních věcí,**

CzechTrade (informace k obchodním příležitostem a jejich překážkám lze nalézt na portálu www.businessinfo.cz), Svaz průmyslu a dopravy ČR, Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR, Český statistický úřad, Česká národní banka, EGAP, ČEB a relevantní ministerstva pro daný sektor. Důležitým zdrojem dat a informací jsou rovněž odbory a zaměstnavatelé, kterých se problematika mezinárodní konkurenceschopnosti bezprostředně týká (např. v rámci platformy Rady hospodářské a sociální dohody ČR (tripartity)).

Data o mezinárodním obchodu a ukazatele konkurenceschopnosti lze nalézt ve statistikách **OECD, Eurostatu nebo např. UN Comtrade** (zde jsou dostupné údaje o vývozu a dovozu mezi většinou zemí v úrovni členění HS6 – harmonizovaný systém klasifikace zboží).

Při procesu RIA je nutné pracovat s relevantními a validními daty. Předkladatel se za účelem získání relevantních dat zaměří zejména na:

- a) výsledky průzkumů,**
- b) metody odhadu,**
- c) spolupráci s odborníky,**
- d) konzultace s dotčenými subjekty.**

Konzultace jsou povinnou součástí RIA, přičemž není obligatorně stanovena jejich délka a forma, kterou předkladatel určí na základě principu proporcionality. Konzultační proces je veden podle potřeby v průběhu celého zpracování RIA.

Zdroje

BALASSA, B. (1965). *Trade Liberalisation and "Revealed" Comparative Advantage*. *The Manchester School*, 33(2), pp.99–123.

COMISIÓN NACIONAL DE LA COMPETENCIA (2009). *A guide to competition assessment*. [online]. [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: http://www.cncompetencia.es/Administracion/GestionDocumental/tabid/76/Default.aspx?EntryId=29518&Command=Core_Download&Method=attachment

DEPARTMENT FOR BUSINESS, INNOVATION & SKILLS. *Better Regulation Framework Manual: Practical Guidance for UK Government Officials* [online]. [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/211981/bis-13-1038-better-regulation-framework-manual-guidance-for-officials.pdf

DEPARTMENT FOR BUSINESS, INNOVATION & SKILLS. *Small Firms Impact Test: Guidance for Policy Makers* [online]. [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: https://www.osservatorioair.it/wp-content/uploads/BIS_SmallFirmsTest_2009.pdf

EEIP (2013). *Systém hodnocení konkurenceschopnosti exportů zboží a služeb*, Technologická agentura České republiky

EUROPEAN COMMISSION (2009). *Impact Assessment Guidelines*, SEC (2009) 92. [online]. [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/commission_guidelines/docs/iag_2009_en.pdf

EVROPSKÁ KOMISE (2012). *Operational Guidance for Assessing Impacts on Sectoral Competitiveness within the Commission Impact Assessment System*. [online]. [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/key_docs/docs/sec_2012_0091_en.pdf

HAUSMANN, R., HWANG, J. & RODRIK, D. (2007). *What you export matters*. *Journal of Economic Growth*, 12(1), pp.1–25.

KOREA FAIR TRADE COMMISSION (2010). *Competition Assessment Toolkit*. [online]. [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/competition/reducingregulatoryrestrictionsoncompetition/46192134.pdf>

LAFAY, G. (1992). *The Measurement of Revealed Comparative Advantages in MG Dagenais and P. A. Muet (eds), International Trade Modelling*, London: Chapman & Hall.

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, 2011. *Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti*, Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/strategie-mezinarod-konkurenceschopnosti/strategie-mez-konkurenceschopnost-cr/1001958/62032/>.

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, 2012. *Exportní strategie České republiky pro období 2012 až 2020*, Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/exportni-strategie-cr-2012-az-2020-7148.html#!>

MISHRA, S., LUNDSTROM, S. & ANAND, R., 2011. *Sophistication in Service Exports and Economic Growth*. *World Bank-Economic Premise*, (55), pp.1–4.

NÁRODNÍ EKONOMICKÁ RADA VLÁDY (2011). *Rámcová strategie konkurenceschopnosti*. [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/ekonomicka-rada/aktualne/Ramec_strategie_konkurenceschopnosti.pdf

OECD (2009). *Methodical Frameworks for Regulatory Impact Analysis: Valuation, Risk and Benefit-Costs Analysis, in Regulatory Impact Analysis: A Tool for Policy Coherence*. OECD Publishing. [cit. 2014-11-18].

OFFICE OF FAIR TRADING (2002). *Guidelines for Competition Assessment (OFT355)*. [online]. [cit.

2014-11-18]. Dostupné z: <http://www.osservatorioair.it/wp-content/uploads/2009/08/fairtrading.pdf>

OFFICE OF FAIR TRADING (2007). *Completing Competition Assessment in Impact Assessment (OFT876)*. [online]. [cit. 2014-11-18]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/191489/Green_Book_supplementary_guidance_completing_competition_assessments_in_impact_assessment_s.pdf

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY (2014). *Obecné zásady pro hodnocení dopadů regulace* online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/ria/metodiky/obecne-zasady-pro-hodnoceni-dopadu-regulace-90556/>

Příloha - Slovníček pojmů

Následující příloha pouze nastiňuje způsob, jak postupovat při kvantifikaci dopadů regulace na konkurenceschopnost. Nejedná se o přesný a detailní návod, neboť použití uvedených statistik a interpretaci výsledků je třeba vždy vzhledem k jejich implicitním výhodám a nevýhodám jednotlivých ukazatelů přizpůsobit konkrétní situaci. Pro podrobnější definice a postupy tímto odkazujeme na obecné učebnice mezinárodního obchodu a odborné články.

Reálný efektivní měnový kurz (REER)

Reálný efektivní měnový kurz (REER) je počítán jako vážený průměr⁵ podílu **nominálního měnového kursu a relativních cen mezi ČR a obchodními partnery**. Jako cenové ukazatele očišťující nominální měnový kurz lze použít spotřebitelské nebo produkční cenové indexy, jednotkové náklady práce nebo HDP deflátor. Každý z těchto deflátorů má svá pro a proti, např. spotřební cenový index a HDP deflátor zkresluje cenovou konkurenceschopnost země, protože obsahuje i velkou skupinu neobchodovatelných statků, produkční cenový index je pro účely REER zkreslující, jelikož exportéři často absorbují fluktuaci ve vývoji směnných kurzů a produkčních nákladů změnami v maržích tak, aby drželi stejnou cenu v zahraniční měně na trhu, na který vyváží. Na zachycení nákladové stránky se proto často využívají jednotkové pracovní náklady, ačkoliv nezobrazují ostatní nákladové položky jako náklady na kapitál, energie a dovezené suroviny.

Box 6: Vzorec výpočtu indexu reálného efektivního kurzu

$$REER = 100 \prod_{i=1}^n \left(\frac{\text{Index CZK}_{it} \text{ (bazický index tuzemské měny k měně } i \text{ – tého obchodního partnera v období } t \text{)}}{\left(\frac{\text{jednotkové náklady práce}_{it}}{\text{jednotkové náklady práce}_{CZt}} \right)} \right)^{w_i}$$

kde w_i jsou normalizované váhy měny i -tého obchodního partnera.

Takto vypočtený REER je tedy komplexní ukazatel konkurenceschopnosti, který v sobě zahrnuje náklady, produktivitu i měnový kurz, což jsou vše důležité faktory ovlivňující schopnost cenově konkurovat na mezinárodním trhu zboží a služeb. REER se využívá jako relativní měřítko změny konkurenceschopnosti v čase⁶.

Box 7: Příklad zpracování údajů za reálný efektivní měnový kurz (REER)

Statistiky REER lze najít např. v **databázi Eurostatu** na stránkách

- <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tsdec330>, příp.
- http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ert_eff_ic_a&lang=en

Po zvolení příslušného ukazatele (zde např. na výběr REER s různými typy deflátorů použitými při výpočtu) lze provést filtraci roků, za něž data požadujeme, a států a je třeba zvolit jednotku, v jaké požadujeme získat výstup.

⁵ Váhy jsou stanovovány podle důležitosti i -tého obchodního partnera, proto se v názvu objevuje „efektivní“.

⁶ Pro absolutní měřítko by bylo potřeba znát i rovnovážný nominální měnový kurz a náklady a využití ostatních produkčních faktorů.

appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do

Importa v3.0.3.3-20150102-5511-99

eurostat

Industrial countries' effective exchange rates including new Member States - annual data
Last update: 18-12-2014

Table Customization [show](#)

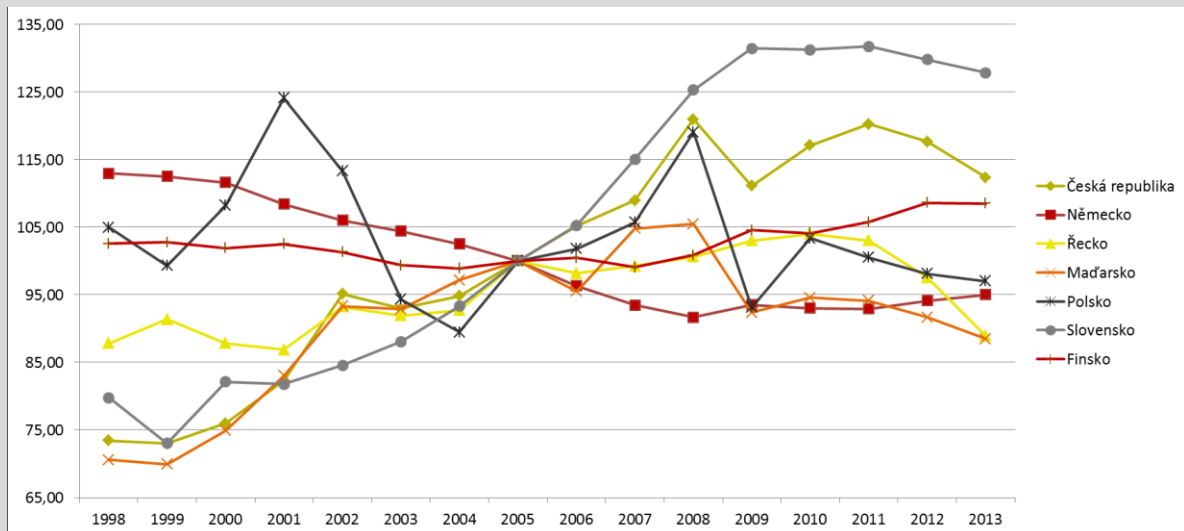
TIME + GEO + UNIT Index, 2005=100

Real Effective Exchange Rate (deflator: unit labour costs in the total et)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
European Union (28 co)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
European Union (27 co)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Euro area (18 countries)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Euro area (17 countries)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Belgium	101.19	101.21	100.39	102.64	102.23	100.99	99.75	100.00	101.62	102.61	103.57
Bulgaria	85.10	90.53	90.83	97.17	95.74	95.18	96.28	100.00	102.52	109.90	119.59
Czech Republic	73.44	72.96	75.99	82.28	95.11	92.97	94.80	100.00	105.21	108.93	120.93
Denmark	96.17	97.03	95.83	98.07	99.46	99.62	98.96	100.00	101.33	105.37	107.37
Germany (until 1998 f)	112.94	112.48	111.59	108.41	106.00	104.29	102.52	100.00	96.21	93.47	91.65
Estonia	83.15	85.10	86.08	88.21	90.37	94.10	98.66	100.00	107.53	122.31	134.74
Ireland	87.09	86.61	88.02	91.32	90.21	93.07	96.38	100.00	102.09	106.95	110.85
Greece	87.82	91.35	87.82	86.89	93.23	91.91	92.71	100.00	98.15	99.25	100.61
Spain	91.62	92.31	93.39	94.44	94.97	95.68	97.95	100.00	102.72	105.70	108.18
France	99.39	98.91	98.89	99.00	99.43	99.09	99.14	100.00	101.25	101.37	100.36
Croatia	94.34	93.25	94.34	92.83	95.74	96.18	97.83	100.00	102.45	105.11	108.52
Italy	92.64	92.83	91.98	92.93	94.71	97.39	99.30	100.00	101.66	102.24	102.90
Cyprus	91.46	91.19	92.97	92.89	93.64	98.11	99.47	100.00	99.99	98.52	95.94
Latvia	92.87	99.49	108.76	105.41	98.05	90.54	91.94	100.00	114.84	141.76	160.35
Lithuania	85.09	88.39	92.14	90.38	93.76	93.32	95.64	100.00	109.91	111.09	115.45
Luxembourg	91.28	90.98	92.27	96.97	98.39	98.10	99.03	100.00	102.31	103.84	106.88
Hungary	70.35	69.94	74.91	83.01	93.33	92.86	97.14	100.00	95.49	104.82	105.45
Malta	98.68	99.33	102.64	107.27	104.20	101.01	102.84	100.00	103.55	104.36	104.04

Na základě dat z databáze Eurostatu je pak možné sestavit graf vývoje REER pro vybrané členské státy EU. Z níže uvedeného grafu lze vyčíst např. následující. Reálný kurs v ČR od roku 1998 rostl s tím, jak česká ekonomika jako celek čelila kombinaci růstu nákladů na pracovní sílu a nominálnímu posilování kurzu koruny k euru, nedostatečně doprovázené růstem produktivity práce. Vývoj v posledních letech vykázal mírné zlepšení tohoto ukazatele, což bylo ale dáno především oslabením české koruny z důvodu kroků centrální banky a nepříliš dobrého ekonomického vývoje v ČR a v celé eurozóně, což kvůli vysoké provázanosti ekonomik a otevřenosti české ekonomiky zapříčinilo další znehodnocení české koruny.

Graf 1: Vývoj reálného efektivního měnového kurzu v letech 1998 – 2011 (index, stav roku 2005=100, deflátor jednotkové náklady práce)

Zdroj: Eurostat

Jednotkové náklady

Pro metodiku hodnocení dopadů regulace na konkurenceschopnost jsou tedy z pohledu cenové konkurenceschopnosti zásadní především **náklady a efektivita využití výrobních faktorů**, protože zřídka kdy bude mít (v tržní ekonomice s plovoucím kurzem) posuzovaná regulace zásadní dopad na měnový kurz, který má pod dohledem centrální banka⁷.

Box 8: Ilustrace vztahu mezi jednotlivými ukazateli cenové konkurenceschopnosti

Výsledný příjem z produkce je rozdělen mezi pracovní sílu, náklady na kapitál, půdu, energie a vstupní meziprodukty. Zbytek je kumulovaným ziskem společností působících na domácím trhu. Čím nižší jsou jednotkové náklady vstupů, tím je země cenově konkurenceschopnější. Tento vztah lze po úpravách (vydělením pravé strany rovnice hodnotou produkce – zde uvádíme případ pro HDP) rozepsat pomocí ukazatelů cenové konkurenceschopnosti jako vzorec, skládající se z jednotkových nákladů práce, jednotkových nákladů na energie a dalších výrobních faktorů, následovně:

$$1 = ULC + UCE + UC_{\text{půda}} + UCK + \frac{\pi}{\text{HDP}}$$

kde:

ULC jsou jednotkové pracovní náklady;

UCE jsou jednotkové náklady na energie;

UC_{půda} jsou jednotkové náklady využití půdy;

UCK jsou jednotkové náklady kapitálu.

Pokud bychom se na vzorec podívali v dynamickém pohledu, tak platí, že jestliže je součet jednotkových nákladů faktorů produkce ve srovnání s jinými zeměmi blízký či přesahující 1, není prostor pro investice, což se negativně promítne na produkci příštích období, nebo je nutné přistoupit k zadlužování. Naopak, pokud je tento součet ve srovnání s jinými zeměmi nízký, ekonomika je konkurenceschopná a je v ní prostor pro investice a příliv kapitálu do země.

Jednotkové náklady výrobních faktorů lze ještě rozepsat na další složky cenové konkurenceschopnosti:

$$ULC = \frac{pL \times L}{\text{HDP}} = \frac{pL}{\frac{\text{HDP}}{L}} = \frac{\text{cena jednotky práce}}{\text{produktivita práce}}^8$$

$$UCE = \frac{p_{\text{energie}} \times \text{energie}}{\text{HDP}} = \frac{p_{\text{energie}}}{\frac{\text{HDP}}{\text{energie}}} = p_{\text{energie}} \times \text{energetická náročnost}$$

kde energetická náročnost je poměr mezi HDP ekonomiky a spotřebou energie. Jako ukazatel konkurenceschopnosti jsou vhodnější reálné ULC než nominální, jelikož nominální ULC mají jmenovatel (HDP) deflovaný HDP deflátorem, zatímco čítec deflovaný není, což způsobuje, že změny v ULC mohou být dány pouze změnami cen a mezd, bez změn reálných.

Statistiky ULC lze opět najít např. v **databázi Eurostatu** na stránkách

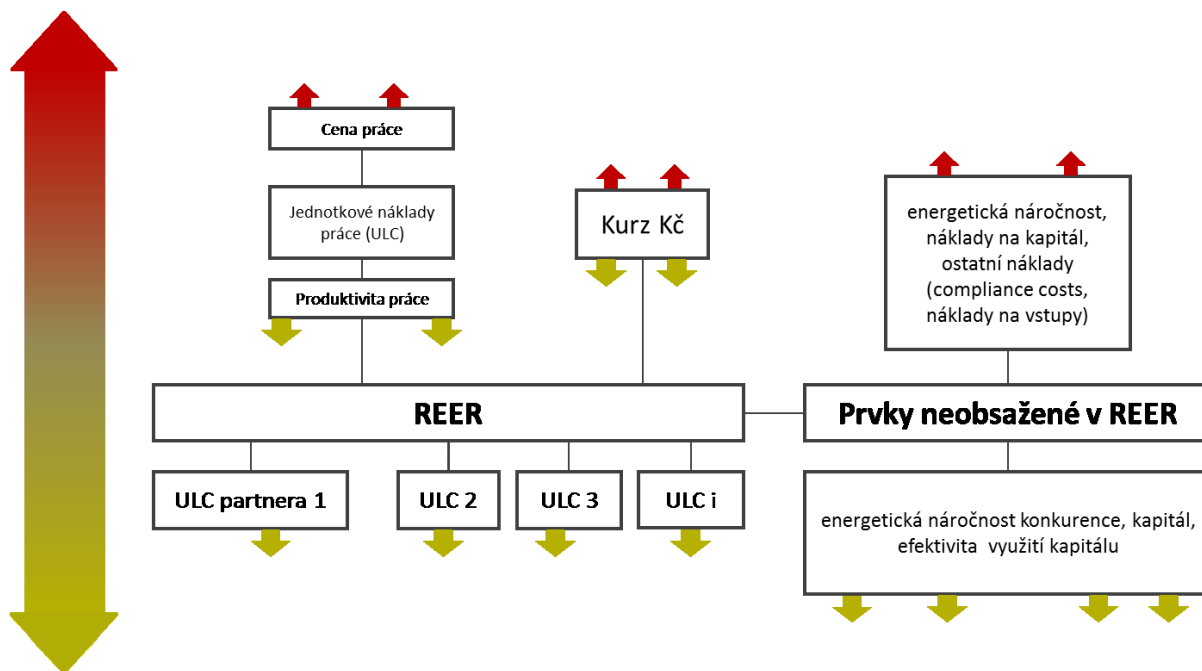
- http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/namq_aux_ulc, příp.
- http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=namq_aux_ulc&lang=en.

Následující obrázek shrnuje ve velmi zjednodušené formě, jakými faktory je ovlivňována cenová konkurenceschopnost ČR.

⁷ Výjimku tvoří opatření, která podřívají důvěru v měnu, zásadní regulace bankovního sektoru ovlivňující nabídku peněz apod.

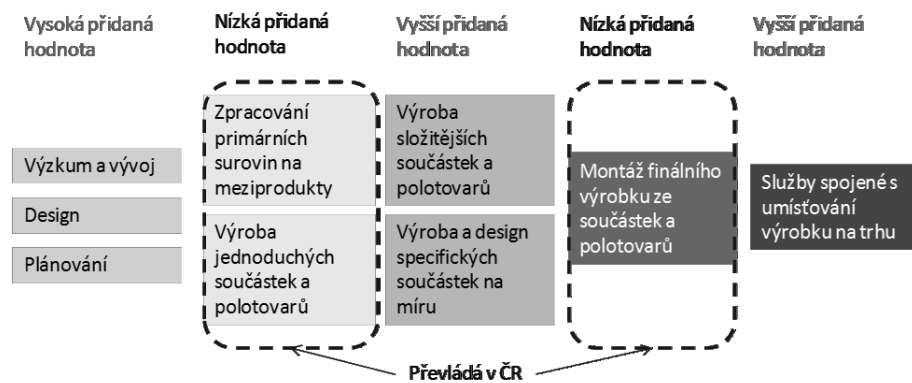
⁸ U ULC je třeba zajistit, aby čítec i jmenovatel vycházely ze stejného základu (tedy např. aby oba obsahovaly i OSVČ). V případě, že jmenovatel obsahuje HDP, měl by být čítec doplněn i o výděly OSVČ (včetně daní a zdravotního a sociálního pojištění).

Obrázek 3: Zobrazení cenové konkurenceschopnosti a vlivu zvýšení hodnot základních faktorů (klesající REER znamená zvyšování cenové konkurenceschopnosti)

Vyšší produktivity lze dosáhnout posunem struktury české ekonomiky v rámci hodnotového řetězce globálního obchodu směrem k vyšší přidané hodnotě s důrazem na inovace. Následující obrázek zobrazuje současnou pozici České republiky v rámci hodnotového řetězce.

Obrázek 4: Pozice ČR v rámci hodnotového řetězce globálního obchodu

Zdroj: EEIP, 2013

To, zda se daří posouvat strukturu ekonomiky k vyšší přidané hodnotě lze měřit např. podílem high-tech, medium-high-tech, medium-low-tech a low-tech průmyslu na české ekonomice či exportu⁹, dále znalostní intenzitou průmyslu a služeb nebo např. indikátory PRODY a EXPY, které ukazují na vyspělost exportu¹⁰ a jsou popsány v následující kapitole komparativní výhody.

⁹ ISIC Rev.3, dle technologické náročnosti

¹⁰ Hausmann et al. 2007, Mishra et al. 2011 nebo EEIP, 2013

Ukazatele komparativní výhody

Stupeň konkurenceschopnosti ekonomiky lze měřit na základě ukazatelů projevené komparativní výhody.

Základní princip komparativní výhody popsal David Ricardo (1817) jako **schopnost země vyprodukovat zboží za nižších mezních nákladů a nákladů ztracené příležitosti než jiné země**. Pro existenci mezinárodního obchodu není důležitá celková efektivita, ale relativní efektivita. Důsledkem komparativní výhody je tedy mezinárodní obchod, kdy země vyváží produkt, ve kterém má komparativní výhodu a naopak. Základní princip komparativní výhody je tedy také výsledkem cenové konkurenceschopnosti.

Projevená komparativní výhoda však již nemusí být nutně v souladu s původní myšlenkou Ricarda, protože kromě nákladové efektivnosti do mezinárodního obchodu vstupuje i **daňová politika, dotace, tarifní politika a ostatní překážky zahraničního obchodu**, což může projevenou komparativní výhodu od relativní nákladové efektivnosti značně vychýlit. Pro výsledný obchod nehomogenních produktů jsou navíc důležité i necenové faktory konkurenceschopnosti. Ukazatele projevené komparativní výhody jsou tedy spíše dobré jako ex-post ukazatele ukazující na úspěšnost či neúspěšnost exportu v daném odvětví. Tyto ukazatele mohou také podhalit exportní potenciál ČR na nových trzích. Měřit projevenou komparativní výhodu můžeme například přes Balassovu projevenou komparativní výhodu (Balassa, Bela, 1965), anebo Lafayův index (Lafay, 1992).

Box 9: Ukazatele projevené komparativní výhody

Balassova projevená komparativní výhoda

Balassa (1965) měří relativní exportní výkonnost země a odvětví jako podíl země na světovém exportu zboží dělený jejich podílem na celkovém světovém exportu. Balassův index v podstatě měří normalizované exportní podíly, s ohledem na vývoz stejného průmyslu ve skupině referenčních zemí.

Lafayův index

Lafayův index (LFI) je definován následujícím způsobem:

$$LFI_{ijt} = \left[\frac{X_{ijt} - M_{ijt}}{X_{ijt} + M_{ijt}} - \frac{\sum_{j=1}^k (X_{ijt} - M_{ijt})}{\sum_{j=1}^k (X_{ijt} + M_{ijt})} \right] \times \frac{(X_{ijt} + M_{ijt})}{\sum_{j=1}^k (X_{ijt} + M_{ijt})} \times 100,$$

kde X značí export, M import, i zemí (v našem případě ČR), t rok, j obchodovaný obor z celkového počtu k obchodovaných služeb nebo zboží. LFI lze interpretovat jako ukazatel konkurenceschopnosti exportu, který je tím větší, čím větší je projevená komparativní výhoda v oboru (čím větší jsou exporty než importy v oboru) a čím větší je význam oboru ve srovnání s ostatními obory v zahraničním obchodu.

Na projevené komparativní výhodě staví i ukazatele PRODY a EXPY, které ukazují na vyspělost exportu. Sofistikovanost exportu (EXPY) využívá předpokladu, že vyspělejší země vyvážejí relativně více zboží či služeb, u nichž je třeba vyšší produktivity práce a naopak dovážejí více zboží a služby s nižší produktivitou. Na základě tohoto předpokladu je přiřazen každé kategorii zboží či služeb tzv. index PRODY, který vyjadřuje předpokládanou produktivitu u výroby daného zboží či poskytování služby. Tyto indikátory je však vhodné očistit o ropné produkty a jiné přírodní bohatství, které způsobují vyšší HDP zemí, aniž by toho bylo dosaženo vlastní vysokou produktivitou a inovacemi.

Faktory konkurenceschopnosti (indikátory na základě Světového ekonomického fóra)

- **Instituce**
 - Majetková práva
 - Ochrana duševního vlastnictví
 - Zpronevěra veřejných zdrojů
 - Veřejná důvěra v politiky
 - Úplatky a nezákonné platby
 - Nezávislost soudů
 - Protekcionářství v rozhodování vlády
 - Plýtvání veřejných výdajů
 - Břemeno vládní regulace
 - Účinnost práva při řešení sporů
 - Účinnost práva při změnách regulací
 - Transparentnost legislativy
 - Náklady v důsledku terorismu
 - Náklady v důsledku kriminality
 - Organizovaný zločin
 - Spolehlivost policie
 - Etické chování firem
 - Míra standardu auditu a výkazů firem
 - Efektivita představenstva firem
 - Ochrana zájmů minoritních akcionářů
 - Míra ochrany investorů
- **Infrastruktura**
 - Souhrnná kvalita infrastruktury
 - Kvalita silnic
 - Kvalita železniční sítě
 - Kvalita lodní infrastruktury
 - Kvalita letové dopravy
 - Kapacita osobní letecké dopravy
 - Kvalita dodávek elektřiny
 - Pevné linky
 - Uživatelé mobilních telefonů
- **Makroekonomické prostředí**
 - Vyrovnanost rozpočtu
 - Národní sklon k úsporám
 - Inflace
 - Rozdíl úrokové míry spořicí a výpůjční
 - Dluh státu
 - Úvěruschopnost země
- **Zdravotnictví a základní vzdělání**
 - Vliv malárie na byznys
 - Výskyt malárie
 - Vliv TBC na byznys
 - Výskyt TBC
 - Vliv HIV na byznys
 - Výskyt HIV
 - Kojenecká úmrtnost
 - Průměrná délka života
 - Kvalita základního vzdělání
 - Míra zápisu na ZŠ

- **Vyšší vzdělání**
 - Míra zápisu do vyššího vzdělání
 - Míra zápisu do terciálního vzdělání
 - Kvalita vzdělávacího systému
 - Kvalita přírodních věd
 - Kvalita obchodních škol
 - Přístup k internetu na školách
 - Dostupnost výzkumu a školení
 - Rozsah školení zaměstnanců
- **Velikost trhu**
 - Index velikosti zahraničního trhu
 - Index velikosti domácího trhu
- **Efektivita trhu zboží**
 - Míra lokální konkurence
 - Tržní lokální konkurence
 - Efektivita antimonopolní politiky
 - Rozsah a míra zdanění
 - Celková daňová sazba
 - Jednoduchost zahájení podnikání
 - Doba pro zahájení podnikání
 - Náklady zemědělské politiky
 - Výskyt obchodních bariér
 - Cla
 - Výskyt zahraničního vlastnictví
 - Zákony ovlivňující zahraniční investice
 - Náklady na celní systém
 - Informovanost spotřebitelů
 - Sofistikovanost zákazníků
- **Účinnost trhu práce**
 - Spolupráce firmy x zaměstnanci
 - Flexibilita určení platu
 - Rigidita zaměstnávání
 - Navázání a rozvázání pracovního poměru
 - Náklady na nadbytečné
 - Mzda a produktivita
 - Závislost na profesionálním managementu
 - Odliv mozků
 - Účast žen na trhu práce
- **Technologická připravenost**
 - Dostupnost nejnovějších technologií
 - Aplikace technologií firmami
 - PZI a přesun technologií
 - Uživatelé internetu
 - Počet přípojek k vysokorychlostnímu internetu
 - Šířka internetového pásma
- **Vývoj finančního trhu**
 - Dostupnost finančních služeb
 - Cenová dostupnost finančních služeb
 - Financování díky domácímu kapitálu
 - Jednoduchost sjednání půjčky
 - Dostupnost rizikového kapitálu
 - Restrikce toku kapitálu

- Zdraví bankovního systému
- Regulace trhu cenných papírů
- Index zákonných práv
- **Sofistikovanost obchodu**
 - Počet domácích dodavatelů
 - Kvalita domácích dodavatelů
 - Stav rozvoje propojených odvětví
 - Typ komparativní výhody
 - Hodnota obchodních řetězců
 - Kontrola mezinárodní distribuce
 - Sofistikovanost výroby
 - Rozsah marketingu
 - Ochota předání pravomocí
- **Inovace**
 - Kapacita pro inovaci
 - Počet vědeckých pracovišť
 - Investice firem do R&D
 - Zapojení VŠ do soukromého R&D
 - Státní dodávky pokročilých technologií
 - Dostupnost vědců a inženýrů
 - Patenty utility na milion obyvatel

Box 10: Ilustrativní příklad vlivu organizačních inovací – rušení sítě celnic po vstupu do Schengenského prostoru

Po vstupu ČR do Schengenského prostoru se rušila část sítě celnic, což sice na jednu stranu znamenalo úsporu nákladů, ale na druhou stranu představovalo pro řadu podniků problémy. Síť celnic poskytující celní služby mnohdy 24 hodin denně na vysoké úrovni organizačních inovací odpovídala potřebám podniků s nepřetržitou expedicí.

Tento negativní dopad byl nejvýznamnější u příhraničních podniků, které byly založeny na zužitkování polohové renty (tj. např. u čistých montoven) a pro něž je podstatná nepřetržitá dostupnost celních služeb. Pro tyto podniky je důležitý kvalitní a nepřetržitý systém administrace cel a daní spojených s dovozem a vývozem.

Index snadného podnikání

Podmínky pro podnikání jsou vedle inovací důležitým předpokladem, jak uspět v současné mezinárodní konkurenceschopnosti. Index snadného podnikání, který se skládá z několika pro podnikání důležitých indikátorů, zveřejňuje **Zpráva Doing Business Světové banky** (<http://www.doingbusiness.org/rankings>). Mezi tyto ukazatele patří:

- vstup na trh,
- získání stavebního povolení,
- přístup k inženýrským sítím,
- registrace nemovitosti,
- získání úvěru na projekty,
- ochrana podnikatelů,
- daňová zátěž,
- přeshraniční obchodování,
- vymáhání dodržení smluvních podmínek na zákaznících a
- řešení insolvence.

Přímá podpora exportu

Specifickou kapitolou pro konkurenceschopnost českého zboží a služeb v mezinárodním obchodu je jeho přímá podpora. I kvalitní produkt, který je náklady na výrobu a distribuci konkurenceschopný na globálních trzích, nemusí najít široké uplatnění. Překážkami v uplatnění českých výrobků a služeb (především na mimoevropských trzích) jsou často nevýhodné celní a jiné administrativní podmínky ve srovnání s konkurencí z jiných zemí a nedostatečný marketing. Například u střeoamerických zemí mají evropské produkty často vyšší cla než produkty z USA a jiných zemí, které podepsaly dohodu o volném obchodu (TLC - tratado libre comercio). Evropské výrobky jsou zatíženy 14% dovozním clem, což na střeoamerickém trhu výrazně podkopává jejich cenovou konkurenceschopnost. I přesto na těchto trzích dokáží být úspěšné země jako Německo a Nizozemsko, které mají na místě obchodní komoru a diplomaty, kteří výrazně pomáhají svým podnikatelům prosadit se na trhu. Má-li se ČR posunout v hodnotových řetězcích směrem k činnostem s vyšší přidanou hodnotou, je třeba být i obchodně aktivnější a českému exportu více a efektivně pomáhat. Co se týče RIA, je důležité např. u opatření, které chrání domácí trh, počítat s **riziky recipročních opatření** a zvýšení překážek obchodu.